

**PROGRAM ZA BUDUĆNOST:
DESET GODINA PROJEKTA „65 PLUS“
U KNJIŽNICAMA GRADA ZAGREBA**

A PROGRAMME FOR THE FUTURE:
10 YEARS OF THE “65 PLUS” PROJECT
AT THE ZAGREB CITY LIBRARIES

Snježana Ercegovac
Knjižnice grada Zagreba
snjezana.ercegovac@kgz.hr

Vlasta Šolc
Knjižnice grada Zagreba
vlasta.solc@kgz.hr

Ira Tuzlančić
Knjižnice grada Zagreba
ira.tuzlancic@kgz.hr

UDK / UDC 024-053.9(497.5 Zagreb)(091)
Pregledni rad / Review paper
Primljeno / Received: 3. 11. 2018.
Prihvaćeno / Accepted: 23. 11. 2018.

Sažetak

Cilj. Cilj je članka ukratko opisati projekt „65 plus“, koji se u Knjižnicama grada Zagreba provodi od 2008. godine, a namijenjen je društvenoj integraciji osoba starije životne dobi i njihovu aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja zajednice u kojoj žive.

Pristup. U prvom dijelu članka analizira se osnovni zakonodavni i stručni okvir unutar kojega se provode knjižnične usluge za osobe treće životne dobi te se upućuje na promjene demografskih kretanja u svjetskoj populaciji. Drugi dio članka donosi detaljniji pregled aktivnosti u sklopu sedam programa objedinjenih u projekt „65 plus“:

Knjigom do vrata, Slikosat, Sat informacijske pismenosti, Susreti generacija, Učionica bez granica, Izložba 65 plus i Vježbaonica.

Rezultati. Pregled programa koji se provode u sklopu projekta „65 plus“ pokazuje kako brojnost i raznovrsnost programa te sustavnost u njihovu provođenju dugoročno pridonose poboljšanju kvalitete života i društvenoj integraciji starijih osoba, povećavaju kvalitetu boravka u umirovljeničkim domovima, senzibiliziraju javnost za potrebe starijih osoba, upućuju na znanje, iskustvo i mudrost starijih osoba te tim korisnicima približavaju knjižnicu kao mjesto na kojem mogu zadovoljiti svoje potrebe za informiranjem, kulturom, razonodom, obrazovanjem i druženjem.

Originalnost/vrijednost. Osim što donosi detaljan prikaz aktivnosti namijenjenih starijim osobama koje se u posljednjih deset godina provode u sklopu projekta „65 plus“ Knjižnica grada Zagreba, članak upućuje i na važnost promišljanja o uvođenju novih ili unapređivanju postojećih knjižničnih programa za starije osobe.

Ključne riječi: Hrvatska, Knjižnice grada Zagreba, knjižnični programi za starije osobe, narodne knjižnice, projekt 65 plus

Abstract

Purpose: The purpose of this paper is to describe the *65 Plus* project. The project *65 Plus* started in 2008 at the Zagreb City Libraries with the goal of social integration of elderly people and their active integration into the social and cultural activities in their community.

Approach: The first part of the article analyses the basic legal and professional framework for the library services for elderly people. The demographic changes in the world population are especially emphasised. The second part brings a detailed overview of seven different programmes within the project *65 Plus*.

Results: The *65 Plus* programme overview shows that the number and the diversity of programmes help the quality of life and social integration of elderly people. It enhances the quality of living in elderly homes, sensitizes the public to elderly people's needs, emphasizes their knowledge, experience and wisdom, and helps them to see the library as a place where they can fulfil their information, cultural and educational needs as well as the need for recreation and company.

Originality: Besides giving an overview of the activities for elderly people over the last ten years within the project *65 Plus* at the Zagreb City Libraries, the paper emphasizes the importance of rethinking the existing and setting up new programmes for elderly people.

Keywords: Croatia, library programmes for elderly people, project *65 Plus*, public libraries, Zagreb City Libraries

1. Uvod

Knjižnice grada Zagreba (u daljnjem tekstu KGZ) mreža su narodnih knjižnica koja obuhvaća 12 područnih knjižnica i 27 ogranaka na 42 lokacije u gradu Zagrebu te ima organiziranu bibliobusnu službu. Između ostalih, provode ciljne programe namijenjene društvenoj integraciji osoba starije životne dobi i njihovu aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja u gradu Zagrebu kroz projekt „65 plus“.

Projekt „65 plus“ pokrenut je 15. studenoga 2008. godine, kada su osmišljeni ciljevi i način njegova provođenja te imenovana prva koordinatorica Sanja Bunić (2009. – 2012.).¹ Aktivnosti se provode u suradnji s brojnim volonterima, udrugama i drugim organizacijama civilnog društva kroz sedam raznovrsnih programa:

1. Knjigom do vrata – dostava knjiga i časopisa u domove za starije u gradu Zagrebu, kao i drugim korisnicima koji nisu u mogućnosti doći u knjižnicu.
2. Slikosat – likovne radionice za osobe starije dobi s ciljem poticanja kreativnog izražavanja.
3. Sat informacijske pismenosti – radionice za informatičko i informacijsko opismenjavanje osoba treće životne dobi.
4. Susreti generacija – predavanja, radionice te pričaonice za djecu predškolske dobi u kojima aktivno sudjeluju pripadnici starije generacije, prenoseći svoje znanje, mudrost i iskustvo.
5. Učionica bez granica – edukativni programi namijenjeni starijim osobama te radionice i predavanja namijenjena osnaživanju starijih osoba u području zaštite njihovih ljudskih i materijalnih prava te zdravstvene i socijalne zaštite.
6. Izložba 65 plus – izložbe radova čiji su autori pripadnici treće životne dobi.
7. Vježbaonica – tjelovježba posebno namijenjena i prilagođena starijim osobama.

Danas se projekt „65 plus“ provodi u 26 knjižnica iz mreže knjižnica KGZ-a, a sufinanciran je sredstvima Grada Zagreba. Korisnici programa jesu osobe koje sebe svrstavaju u pripadnike treće životne dobi², a u tekstu će se koristiti i termin starije osobe. Sve aktivnosti unutar pojedinih programa besplatne su za članove Knjižnica grada Zagreba, a sva predavanja i susreti otvoreni su za javnost.

Prije detaljnijeg pregleda aktivnosti projekta tijekom proteklih desetak godina, važno je istaknuti osnovni zakonodavni i stručni okvir unutar kojega se provode knjižnične usluge za osobe treće životne dobi. Nadalje će biti riječi o promjenama demografskih kretanja u svjetskoj populaciji kao još jednog važnog čimbenika za daljnje promišljanje i budući razvoj knjižničnih usluga za starije osobe.

---

¹ Bunić, S. Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 3.

² Isto, str. 17.

2. Važni dokumenti i zakonodavni okvir: kulturna prava starijih osoba

Kada je riječ o knjižničnim uslugama za osobe treće životne dobi, među kojima je i projekt „65 plus“, važno je istaknuti dokumente koji reguliraju knjižničarsku struku u Hrvatskoj, a koji se odnose na ostvarivanje kulturnih prava starijih osoba. U nekima od njih izričito se spominju starije osobe, dok se u drugima naglašava univerzalnost tih prava.

U Općoj deklaraciji o ljudskim pravima UN-a, u članku 27., ističe se da „svatko ima pravo slobodno sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnosti i sudjelovati u znanstvenom razvoju i njegovim koristima“.³ Termin „starije osobe“ spominje se u Načelima UN-a o skrbi za starije osobe, u kojima se navodi da se „starijim osobama treba omogućiti pristup odgovarajućim obrazovnim programima i programima obuke za stjecanje različitih vještina“.⁴

Dodatno se navodi kako bi starije osobe trebale:

- ostati sastavni dio društva, aktivno sudjelovati u tvorbi i provedbi politike koja izravno utječe na njihovo blagostanje, kao i podijeliti svoja znanja i vještine s mlađim generacijama
- tražiti i stvoriti mogućnost kako raditi na korist svojoj društvenoj zajednici i kako se dragovoljno uključiti u aktivnosti koje su primjerene njihovim interesima i sposobnostima
- imati mogućnost ostvarenja cjelovitog razvitka vlastitih potencijala
- imati pristup obrazovnim, kulturnim, duhovnim i rekreacijskim sredstvima društva u kojem žive.

Slično je navedeno i u Povelji o temeljnim pravima Europske unije.⁵ Uz članke o socijalnoj sigurnosti i zdravstvenoj zaštiti, istaknuto je kako Unija priznaje i poštuje prava starijih osoba na dostojan život i neovisnost te na sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu.

Kada se govori o knjižničarskoj struci, temeljne pojmove i smjernice o važnosti slobodnog pristupa knjižničnih službi i usluga svim postojećim i potencijalnim korisnicima nalazimo u nizu dokumenata IFLA-e (International Federation of Library Associations and Institutions – Međunarodno udruženje knjižničarskih društava i ustanova). Tako se u izvaji Knjižnice i intelektualna sloboda navodi

---

³ Opća deklaracija o ljudskim pravima. // Opća skupština Ujedinjenih naroda. Rezolucija 217 A (III). Ujedinjeni narodi, 1948. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html.

⁴ United Nations principles for older persons. // General Assembly resolution 46/91. United Nations, 1991. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/olderpersons.aspx>.

⁵ Povelja o temeljnim pravima Europske unije. // Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije. 2010. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf>.

„...da će knjižnice omogućiti da građi, pogodnosti i usluge budu jednako dostupne svim korisnicima. Neće biti diskriminacije prema rasi, vjeri, spolu, dobi ili bilo kojem drugom kriteriju.“⁶

Najvažniji dokument IFLA-e u kojem se spominju starije osobe svakako su Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. U njima se ističe kako

„...knjižnične usluge za starije ne podržavaju samo cjeloživotno stalno obrazovanje, nego i imaju za cilj omogućivanje pristupa potrebnim društvenim, kulturnim, zdravstvenim i drugim informacijama.“⁷

Kada se govori o ustanovama za trajnu skrb starijih osoba, ističe se kako je čitanje jedna od malobrojnih mogućih aktivnosti koje korisnicima stoje na raspolaganju. Također se navodi više načina organizacije knjižničnih usluga u ustanovama za trajnu skrb starijih osoba. Jedan od njih jest i organizacija knjižničnih usluga u suradnji s mjesnom knjižnicom. U okviru projekta „65 plus“ upravo se prema tom načelu provodi program „Knjigom do vrata“.

Dokumenti na kojima se, između ostalih, temelji poslovanje narodnih knjižnica također su IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice i IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. U Smjernicama se posebno ističe otvorenost svim članovima zajednice kao jedna od najvažnijih karakteristika narodne knjižnice. Navodi se kako narodna knjižnica treba „osigurati pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi“ te biti „na raspolaganju svim članovima zajednice, bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje“.⁸

U Manifestu za narodne knjižnice dodatno je navedeno:

„Službe se narodne knjižnice zasnivaju na jednakosti pristupa svima, bez obzira na dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik ili društveni položaj. Posebne se službe i građi moraju osigurati za one korisnike koji se iz bilo kojeg razloga ne mogu služiti redovitim uslugama i građom, naprimjer za pripadnike jezičnih manjina, osobe s invaliditetom, bolesnike u bolnicama ili zatvorenike. Sve dobne skupine moraju naći građi za svoje potrebe.“⁹

---

⁶ IFLA/FAIFE- Izjava Knjižnice i intelektualna sloboda. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.hr/text/kiis.html>.

⁷ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 49.

⁸ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 15.

⁹ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko

Knjižnične usluge za starije osobe koje nisu smještene u ustanove za trajnu skrb detaljnije su opisane u Smjernicama za knjižnične usluge za osobe starije životne dobi Američkog knjižničarskog društva. Navodi se, između ostaloga, kako bi knjižnice trebale integrirati knjižnične usluge za osobe treće životne dobi u cjelokupni knjižnični plan, proračun i program usluga; omogućiti im pristup knjižničnim zgradama, materijalima, programima i uslugama; odnositi se prema njima s poštovanjem na svim razinama usluge; iskoristiti iskustvo i znanje starijih; omogućiti i promovirati informacije i izvore o starenju; omogućiti knjižnične usluge primjerene potrebama starijih osoba te surađivati s lokalnim ustanovama i skupinama nadležnima za brigu o starijim osobama.¹⁰

Među zemljama u regiji vrijedi istaknuti Sloveniju, u kojoj je Gradska knjižnica Ljubljana 2016. godine objavila Smjernice za oblikovanje usluga za starije osobe s preporukama o tome što sve treba uzeti u obzir pri osmišljavanju knjižničnih usluga za starije osobe – od osiguravanja sredstava za njihovo provođenje, omogućavanja fizičke dostupnosti knjižnične zgrade, građe i programa do osmišljavanja usluga u skladu s potrebama starijih oslanjajući se pritom na njihovo znanje i iskustvo. Što se sadržaja tih usluga tiče, oni su u Smjernicama raspoređeni u osam kategorija: posao i karijera, financijsko planiranje, fizičko i mentalno zdravlje, uporaba suvremene tehnologije, posredovanje informacija u kontaktu s lokalnom zajednicom, kreativnost, cjeloživotno učenje i međugeneracijski programi.¹¹

Može se zaključiti kako je slobodan pristup knjižnicama i knjižničnim uslugama te kulturi općenito, kao i pravo na posebno prilagođene i osmišljene knjižnične usluge za starije osobe, jedan od temelja suvremenog pristupa u promišljanju i razvoju modela aktivnog i zdravog starenja.

3. Promjene demografskih kretanja: starenje svjetskog stanovništva

Brojna izvješća i statistički pokazatelji upozoravaju na fenomen starenja svjetskog stanovništva uzrokovanog poboljšanjem standarda, dostupnijim i razvijenijim sustavom zdravstvene skrbi, a u nekim dijelovima svijeta i državama i slabijim natalitetom. Izvješće Starenje svjetskog stanovništva (engl. World Population Ageing)¹² UN-ova Odjela za ekonomska i socijalna pitanja (2017.) ističe kako je

---

društvo, 2011. Str. 105.

¹⁰ Library services to older adults guidelines. Chicago: American Library Association, 1999. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.ala.org/Template.cfm?Section=adultlibrary&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=26943>.

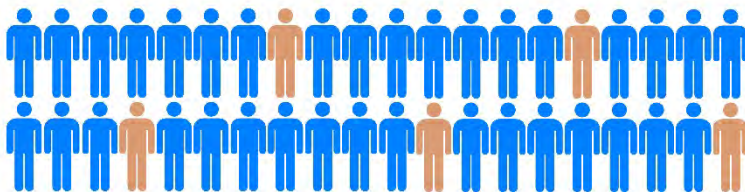
¹¹ Resman, S. Smernice za oblikovanje storitev za starejše. Ljubljana: Mestna knjižnica, 2016. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: https://www.mklj.si/images/dokumenti/splosno/o_nas/informacije_javnega_znacaja/Smernice_za_starejse.pdf.

¹² World population ageing 2017. New York: United Nations, 2017. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2017_Report.pdf.

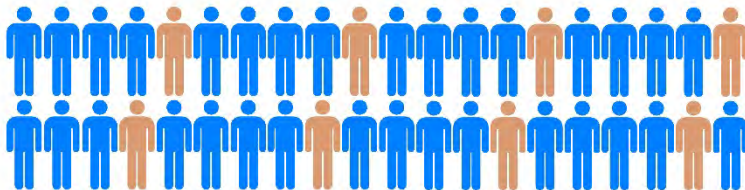
Hrvatska trenutačno na nezavidnom sedmom mjestu rang-liste zemalja s najvećim udjelom starijeg stanovništva (26,8 % stanovništva starije je od 60 godina). U izvješću se procjenjuje kako će Hrvatska 2050. godine imati čak 37,1 % osoba starijih od 60 godina.

Prema istome izvješću, 2017. godine svaka osma osoba na svijetu bila je starija od 60 godina, a 2050. godine svaki peti stanovnik Zemlje bit će stariji od 60 godina (slika 1).

2017. – 1 od 8 = 60+

2050. – 1 od 5 = 60+

Slika 1. Grafički prikaz predviđanja porasta broja osoba starijih od 60 godina prema izvješću „Starenje svjetskog stanovništva“

Popis stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine¹³ navodi kako je 17,7 % stanovništva u Hrvatskoj starije od 65 godina. Za usporedbu, 1961. godine taj je postotak iznosio 7,4 %, što je više nego dvostruko povećanje udjela starijih osoba u ukupnoj populaciji u razdoblju od pedeset godina.

Uzimajući u obzir navedene statističke podatke, očigledna je važnost osmišljavanja različitih programa i aktivnosti za sve brojniji dio stanovništva koji raspolaže ponajviše – vlastitim slobodnim vremenom. Starije osobe višak slobodnog vremena koriste za osobni razvoj i aktivnost u lokalnoj zajednici. Služba za javnozdravstvenu gerontologiju Nastavnog zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija

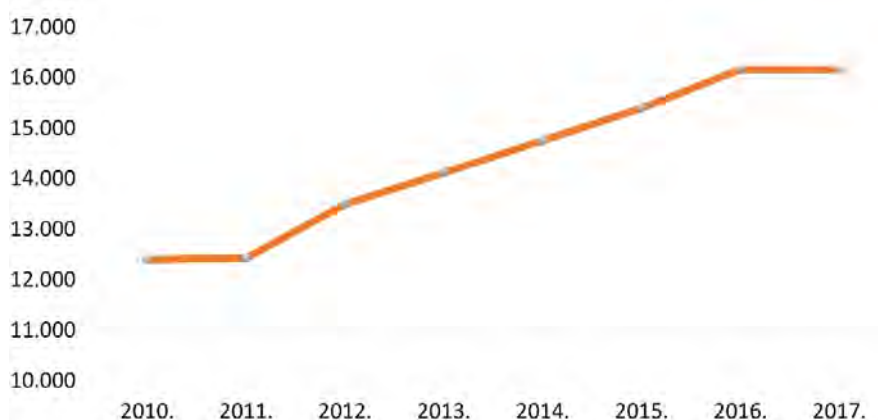
¹³ Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti. Zagreb: Državni zavod za statistiku, 2013. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf.

Štampar¹⁴ u Uputama za aktivno i zdravo starenje preporučuje stalnu tjelesnu i psihičku aktivnost do duboke starosti, cjeloživotno učenje i stjecanje novih vještina i znanja, stalnu radnu aktivnost / produljenje rada ovisno o funkcionalnoj sposobnosti i specifičnosti zanimanja, stalnu aktivnu socijalnu uključenost, prilagodbu na stresne događaje, učenje o samozaštitnoj i suzaštitnoj suodgovornosti za vlastito zdravlje, neprihvatanje predrasuda i neznanja o starenju i starosti kao bolesti, nemoći i ovisnosti o drugima, trajnu edukacija iz gerontologije stručnjaka različitog profila u skrbi za starije.¹⁴

4. Pregled aktivnosti projekta „65 plus“ u razdoblju od 2009. do 2017. s podacima za prvo polugodište 2018.

Porast broja starijih osoba u korisničkoj populaciji narodnih knjižnica u Hrvatskoj, ali i općenito u zapadnome svijetu, izravna je posljedica demografskih promjena.

U Knjižnicama grada Zagreba u posljednjih desetak godina očit je porast broja aktivnih članova starijih od 60 godina (slika 2).

Slika 2. Porast broja aktivnih članova KGZ-a sa 60 godina i starijih

Sukladno spomenutim promjenama, tijekom godina povećavao se i broj knjižnica mreže KGZ-a uključenih u provođenje projekta. U knjižnicama se provode oni programi koji su, s obzirom na sastav stanovništva lokalne zajednice, blizinu

¹⁴ Vodič 15 uputa za aktivno i zdravo starenje. Zagreb: Nastavni zavod za javno zdravstvo Dr. Andrija Štampar, 2018. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: http://www.stampar.hr/sites/default/files/Gerontologija/gerontoloski_bilten_2017.2018_pdf-22052018.pdf.

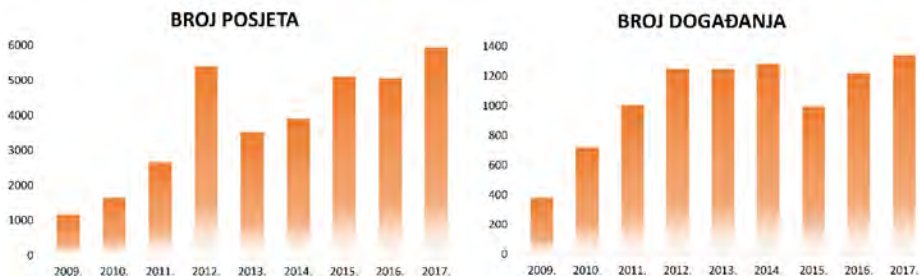
ustanova za trajnu skrb starijih osoba ili objektivne mogućnosti samih prostora i stručnog osoblja knjižnica, primjereni za provođenje ili za njih postoji interes.

Tablica 1. Broj knjižnica uključenih u projekt „65 plus“ u razdoblju 2009. – 2018. godine

2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
13	15	16	15	15	15	15	16	19	26

IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj kao osnovno pravilo za pružanje smislenih knjižničnih usluga starijim osobama ističu činjenicu kako su starije osobe isti pojedinci kakvi su bili i ranije tijekom života.¹⁵ Mnoge starije osobe tek će po odlasku u mirovinu „imati vremena za sebe“, što znači da će se moći posvetiti vlastitim interesima za koje do tada nisu imale vremena. Odgovarajući na specifične informacijske, kulturne i obrazovne potrebe, kao i na potrebe za kreativnim provođenjem slobodnoga vremena i rasonodom kod starijih osoba – korisnika programa, unutar projekta tijekom godina razvili su se programi „Vježbaonica“ i „Učionica bez granica“.

Širenje projekta „65 plus“ u mreži KGZ-a rezultiralo je povećanjem broja aktivnosti unutar pojedinih programa i porastom broja posjetitelja (slika 3).

Slika 3. Porast broja posjeta i događanja u projektu „65 plus“ u razdoblju 2009. – 2017.

Bogatstvo raznovrsnih aktivnosti, obrađenih tema, zanimljivih gostiju, stručnih predavača i voditelja pojedinih aktivnosti rezultat je izuzetno dobre suradnje s lokalnom zajednicom, brojnim udrugama, suradnicima i volonterima. Oni su važan i nezaobilazan čimbenik u provođenju i daljnjem razvoju projekta „65 plus“.

¹⁵ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Nav. dj.

Podaci koji se navode pri opisivanju pojedinih programa preuzeti su iz izvještaja o provođenju projekta za razdoblje od 2009. do 2017. te prve polovine 2018. godine.

4.1. Knjigom do vrata

Program „Knjigom do vrata“ obuhvaća dostavu knjiga i časopisa u knjižnice domova za starije osobe u gradu Zagrebu, stručnu pomoć u organizaciji poslovanja tih knjižnica¹⁶, materijalnu suradnju¹⁷, kao i organizaciju obrazovnih, kulturno-zabavnih i kreativnih aktivnosti u samome domu.¹⁸ O domskim knjižnicama brinu se i volonteri, štićenici domova, koji aktivno sudjeluju u odabiru, obradi i posudbi knjižnične građe uz stručni nadzor knjižničnog osoblja. Program obuhvaća i dostavu knjiga korisnicima koji nisu u mogućnosti doći u knjižnicu.

Počeci suradnje narodnih knjižnica i domova za starije osobe u gradu Zagrebu sežu u sedamdesete i osamdesete godine prošloga stoljeća. Knjižnica Ivana Gorana Kovačića i Dom za starije osobe Trnje surađuju od 1978. godine, a u osamdesetim godinama Gradska knjižnica najprije započinje suradnju s Domom za starije osobe Maksimir te, nešto poslije, s domovima za starije osobe Trešnjevka, Centar i Medveščak. Suradnju s Domom za starije osobe Maksimir preuzima Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice, a Dom za starije osobe Trešnjevka započinje suradnju s Knjižnicom Tina Ujevića.¹⁹

Knjižnica Slobodna s Domom za starije osobe Sveta Ana surađuje od 1988. godine, a ta je suradnja dobro dokumentirana zahvaljujući entuzijazmu djelatnice Rozalije Uglarik, koja je od samog početka bila inicijator različitih oblika suradnje. Tako je od 1988. do 2003. organizirano deset književnih večeri, filmska tribina, sedam putopisnih tribina, dva predavanja, dvije priredbe, tri glazbene tribine, dvije predstave i sedamdeset dvije izložbe.²⁰ Stacionar knjiga (domska knjižnica) danas broji oko 3500 svezaka knjižne građe, u usporedbi s 200 jedinica građe u inicijalnom fondu prilikom otvorenja.

Knjižnica Kajfešov brijeg s Domom za starije osobe Sveti Josip surađuje od 1989. godine, kada je u domu otvorena **knjižna stanica s približno 800 svezaka knjiga**. Suradnja obuhvaća redovito postavljanje izložaba i organiziranje kulturnih događanja.²¹

---

¹⁶ Bunić, S., Suradnja Knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova // Okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. 2. 2002. Zagreb. Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol : zbornik radova. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 144.

¹⁷ Isto, str. 145.

¹⁸ Bunić, S. Projekt. Nav. dj., str. 18.

¹⁹ Bunić, S. Suradnja. Nav. dj., str. 144.

²⁰ Isto, str. 145.

²¹ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2018. [interni dokument]

Knjižnica Medveščak surađuje s Domom za starije osobe Ksaver, omogućavajući grupnu posudbu knjižne građe.²² Dječja knjižnica M2 za štíćenike organizira kreativne likovne radionice i kulturna događanja. Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića uređuje knjižni fond u Domu za starije osobe Park i uključuje štíćenike doma u rad kreativnih radionica.²³ Bibliobusna služba, uključivši se u projekt 2017. godine, dostavlja knjižnu građu Domu za starije osobe Zlatno doba u Pušći i surađuje sa Sanatorijem Čorluka.

Početakom 2018. godine program se znatno proširio: Knjižnica Sesvete organizira čitalačke susrete u Domu Medimar Prigorje²⁴, Knjižnica Dubrava dostavlja knjige Domu za starije Dubrava, a Knjižnica Gajnice uspostavila je suradnju s Obiteljskim domom za starije osobe Nino.

Druga usluga u sklopu ovoga programa dostava je knjiga na kućni prag starijim i nemoćnim korisnicima. Usluga je pokrenuta 2009. godine u Knjižnici Kajfešov brijeg, dok se danas knjige dostavljaju na kućni prag korisnicima još dviju knjižnica iz mreže KGZ-a: Knjižnice Augusta Cesarca, Ravnice i Knjižnice Prečko, a uslugu provodi i bibliobusna služba.

Program „Knjigom do vrata“ od 2009. godine do kraja 2017. godine provodio se u devet knjižnica, pri čemu je ostvarena suradnja s deset domova za starije osobe u gradu Zagrebu. Tijekom 1221 posjeta posuđeno je ili darovano 19 630 svezaka knjižne građe i periodičkih publikacija, održana su 42 kulturna događaja, postavljeno je 120 izložaba te se obišlo 106 korisnika kojima su u 68 posjeta dostavljene 234 jedinice građe.²⁵

U prvoj polovini 2018. godine program se provodi u jedanaest knjižnica, pri čemu je ostvarena suradnja s dvanaest domova za starije osobe u gradu Zagrebu. Kroz 105 posjeta posuđena su 1993 sveska knjižne građe i periodičkih publikacija te je održano sedam kulturnih događaja. Korisnicima koji nisu u mogućnosti sami doći u knjižnicu u istome je razdoblju kroz 33 posjeta dostavljeno 144 jedinice knjižne građe, a uslugu provode tri knjižnice i bibliobusna služba.²⁶

4.2. Slikosat

Program „Slikosat“ obuhvaća likovne radionice za starije osobe s ciljem poticanja kreativnog izražavanja. Likovna radionica koja je poslužila kao ishodište

²² Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Medveščak - 65 plus. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-medvescak/projekti-i-programi-7715/65-plus-40108/40108>.

²³ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2018. [interni dokument]

²⁴ Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Sesvete. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-sesvete/projekti-6140/65-plus-10770/10770>.

²⁵ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

²⁶ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

ovog programa pokrenuta je u Knjižnici Savica 1995. godine. Tada je, na poticaj korisnika, održana prva radionica oslikavanja svile. Program se temelji na stvaranju u različitim likovnim i kreativnim tehnikama – oslikavanju stakla i svile, tehnici *quillinga*, oblikovanju gline i sl. Za pojedine tehnike organiziraju se jednokratni ili višekratni tečajevi pod stručnim vodstvom, a u sklopu programa „Izložba 65 plus“ izlažu se radovi polaznika radionica, često uz prigodni program.²⁷

U Knjižnici Augusta Cesarca, Ravnice 2009. godine održavale su se radionice slikanja pastelom. Na radionicama u Knjižnici Silvija Strahimira Kranjčevića u razdoblju od 2009. do 2014. godine ukrašavale su se pisanice, usavršavala primjena tehnike *decoupagea*, a izrađivali su se i licitari, broševi od tkanine i sl. U Knjižnici Tina Ujevića u razdoblju od 2009. do 2016. godine povremeno su se održavale radionice *toMago* tehnike slikanja laticama cvijeća pod vodstvom Marije Igaly. U Dječjoj knjižnici M2 likovne radionice održavale su se povremeno, pod vodstvom akademske slikarice Vlaste Pastuović Aleksić i u suradnji s Maticom umirovljenika Medveščak. U Knjižnici Augusta Cesarca, Šubićeva, u Knjižnici Sloboština i Knjižnici Špansko – sjever povremeno se, povodom obilježavanja prigodnih datuma, organiziraju tematske kreativne i likovne radionice. „Slikosat“ je stalna aktivnost u Knjižnici Dubec i Knjižnici Kajfešov brijeg. Radionice su raznovrsne i na njima se, između ostalog, izrađuju bundeve od kaširanog papira, slova glagoljice kao ukrasni motiv, jasllice od gline, ukrašavaju platnene torbe, izrađuju ukrasi od filca i tkanine te crtaju fraktalni crteži, a održana je i radionica tkanja. Prve likovne radionice u Knjižnici Podsused bile su posvećene izradi podsusedskog suvenira *Podsusedske cvjetne košarice*. Zaslugom djelatnice Sandre Berak i volonterki Gordane Marak, Marije Šviderski i Ljubice Lovrek, gotovo izumrli zagrebački suvenir sačuvan je od zaborava. Redovito se tijekom manifestacije „Podsusedske svečanosti“ znanje izrade cvjetnih košarica prenosi na mlađe generacije.²⁸

U programu „Slikosata“ pripadnici treće životne dobi nisu samo pasivni primaatelji usluga, nego i aktivni voditelji, inicijatori i organizatori mnogih radionica, a od početka provedbe projekta do kraja 2017. održane su 582 radionice na kojima je likovno stvaralo 4906 polaznika.²⁹ Danas se program provodi u sedam knjižnica u stalnom ili povremenom terminu, a u prvoj polovini 2018. godine 537 posjetitelja polazilo je ukupno 93 kreativne radionice.³⁰

---

²⁷ Ercegovic, S. Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba na sajmu Pravo doba: sajam za zrele generacije. // Novi uvez: glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva 16, 29(2018), 49-51. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/sites/78/2018/07/Novi-uvez-29.pdf>.

²⁸ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2018. [interni dokument]

²⁹ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

³⁰ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

4.3. Sat informacijske pismenosti

Program se sastoji od radionica za informatičko i informacijsko opismenjavanje osoba treće životne dobi. Prva radionica pokrenuta je 2004. godine u Knjižnici Savica na inicijativu dr. sc. Vesne Turčin, knjižničarske savjetnice u mirovini. Specifičnost programa ogledala se u tome što je započeo kao volonterska aktivnost koju je vodila umirovljenica, pa je njezin volonterski angažman donio dvostruku dobrobit s obzirom na to da ovakvi programi i polaznicima i voditeljima pomažu u održavanju vitalnosti kognitivnih sposobnosti, poboljšavaju kvalitetu socijalnih kontakata te pridonose stjecanju novih poznanstava.³¹ Iskustva u provođenju navedenih radionica poslužila su kao osnova za osmišljavanje „Sata informacijske pismenosti“ koji se danas provodi u petnaest knjižnica mreže.³²

Radionice vode volonteri i/ili zaposlenici pojedinih knjižnica. Program edukacije od samog se početka prilagođava potrebama pojedinih korisnika i, ovisno o knjižnici, obuhvaća čitav spektar znanja i vještina: od osnova rada na računalu (pretraživanje interneta, služenje elektroničkom poštom, pisanje teksta i sl.), preko rada na tabletu (pregledavanje fotografija, čitanje e-knjiga, pretraživanje interneta i sl.) i pametnom telefonu (služenje raznovrsnim aplikacijama za komunikaciju i pristup društvenim medijima i aplikacijama za organizaciju te servisnim aplikacijama). Ovisno o potrebi, edukacija se provodi na knjižničnim računalima ili na osobnim uređajima korisnika. U Knjižnici Gajnice program se provodi pod nazivom „Program mog kompjutora“, a iako je započet 2018. godine, bilježi stalan porast interesa starijih korisnika knjižnice.

Razvoj novih tehnologija i ubrzan način života primorali su osobe treće životne dobi da im se prilagode, a uključivanje u proces cjeloživotnog učenja omogućuje im komunikaciju s užom i širom zajednicom, što ima izravan pozitivan utjecaj na njihovu aktivnost, učenje i pamćenje te kvalitetu života u cjelini. Socijalna komponenta takva oblika organizirane neformalne edukacije, s posebnim naglaskom na međugeneracijskom povezivanju i druženju, glavni je cilj radionica.³³

Krajem 2017. godine u okviru projekta „65 plus“ objavljena je brošura Nove tehnologije za početnike, kojom se polaznicima radionica želi dodatno olakšati snalaženje u svijetu novih tehnologija.³⁴

---

³¹ Dragaš, B.; S. Ercegovac. Potrebe lokalne zajednice i inovativni knjižnični programi: iskustvo Knjižnice Savica. // Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice: zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 109.

³² Knjižnice grada Zagreba – 65 plus [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296>.

³³ Džapo, S. Perspektiva korisnika: radionica informacijske pismenosti za 65+. // Novi uvez: glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva 14, 26/2(2016), str. 32. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/sites/78/2016/12/Novi-uvez-Broj-26-2-OK.pdf>.

³⁴ Knjižnice grada Zagreba - 65 plus. Nav. dj.

„Sat informacijske pismenosti“ jedan je od najposjećenijih programa u sklopu projekta, što potvrđuju i brojke – do kraja 2017. održane su 4974 radionice sa 7296 polaznika³⁵, dok je u prvoj polovini 2018. godine održano 569 radionica s 809 polaznika.³⁶

4.4. *Susreti generacija*

Program obuhvaća predavanja, radionice te pričaonice za djecu predškolske dobi u kojima aktivno sudjeluju pripadnici treće životne dobi, prenoseći drugima svoje znanje, mudrost i iskustvo. Time se potiče njihova društvena integracija, kao i međugeneracijsko druženje. U sklopu programa održavaju se stalne i povremene aktivnosti, ovisno o interesima korisnika i mogućnostima pojedinih knjižnica.

U Knjižnici Augusta Cesarca, Ravnice od 2009. godine u kontinuitetu se održava radionica „Go – misaona kineska igra“. Od 2012. godine u redovitom se terminu *go* igra i u Knjižnici Ivane Brlić Mažuranić, pod volonterskim vodstvom Mladena Smuda, pripadnika treće životne dobi.³⁷

U Knjižnici Augusta Cesarca, Šubićeva od 2011. godine održavaju se susreti „Društvena igra – šah“ te se organiziraju predstavljanja književnih radova autora treće životne dobi. Gradska knjižnica Ante Kovačića u Zaprešiću organizira čitateljski klub „H-8“ te pričaonicu „Bake i djedovi pričaju priče“.³⁸

Knjižnica Kajfešov brijeg, stavljajući naglasak na povezivanje korisnika svih dobi iz svog okruženja, povezuje učenike lokalnih škola i štíćenike Doma za starije osobe Sveti Josip te organizira predavanja i projekcije amaterskih dokumentarnih filmova, likovne i kreativne radionice te izložbe literarnih radova. U Knjižnici Knežija, Knjižnici Podsused, Knjižnici Sesvete, Knjižnici Tina Ujevića i Knjižnici Špansko – sjever povremeno se organiziraju raznovrsna predavanja i međugeneracijske pričaonice.³⁹

U Knjižnici Savica u sklopu ovog programa održava se „Abecedarij zdravlja“, ciklus predavanja o temama iz područja psihologije te tradicionalne i holističke medicine.⁴⁰

---

³⁵ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

³⁶ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

³⁷ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2012. [interni dokument]

³⁸ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2011. – 2018. [interni dokument]

³⁹ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2018. [interni dokument]

⁴⁰ Dragaš, B.; S. Ercegovac. Inspirativni korisnik u inovativnoj knjižnici: iskustvo Knjižnice Savica. // Novi uvez: glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva 15, 27/2(2017), str. 12. [citirano:]

U Knjižnici Selčina 2009. godine započeli su sastanci i predavanja pete generacije radionice o rodoslovlju „Za svojim korijenima“ koja se održavala pri Pučkom otvorenom učilištu Zagreb, Sveučilištu za treću životnu dob. Sastanci i predavanja održavali su se do kraja 2013. godine, a obrađivale su se teme iz područja demografije i kulturne baštine. Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića ugostila je pjevački zbor Doma za starije osobe Park, organizirala radionicu o tradicijskim dječjim igračkama, kao i susret „Godine ni(su) važne“ – mozaik pitalica, igara, razgovora i pjesama na temu starenja i međugeneracijske solidarnosti, namijenjen učenicima nižih razreda osnovne škole, njihovim roditeljima, djedovima i bakama. Godine 2016. održana je i „Međugeneracijska radionica kreativnog pisanja“ koju su vodile spisateljice Sanja Lovrenčić i Silvija Šesto.⁴¹

Knjižnica Slobostina dio svojih aktivnosti posvećuje povezivanju štićenika Doma za starije osobe Sveta Ana i Društva za cerebralnu i dječju paralizu, organizirajući recitale poezije „Pjesnička jutra“. Tijekom 2013. godine u knjižnici se održavala stalna aktivnost nazvana „Subota za unuke, djedove i bake: priče i crtanje“.⁴²

Od 2016. godine u prosincu se u Gradskoj knjižnici organizira predbožićno druženje suradnika, korisnika programa, volontera i koordinatora projekta „65 plus“ s prigodnim programom.⁴³

Od početka provođenja projekta u programu „Susreti generacija“ sudjelovalo je šesnaest knjižnica u kojima je do kraja 2017. godine održano 1280 susreta s 13 256 posjetitelja.⁴⁴ U prvoj polovini 2018. godine u devet je knjižnica održano 112 susreta koje je posjetilo 1468 posjetitelja.⁴⁵

4.5. Učionica bez granica

Osim susreta, radionica i pričaonica kojima se povezuju pripadnici svih generacija, u sklopu programa „Susreti generacija“ organizirali su se i edukativni programi namijenjeni starijim osobama (uglavnom radionice stranih jezika i kulture), kao i radionice i predavanja namijenjeni osnaživanju starijih osoba u području za-

---

2018-08-25]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/sites/78/2017/09/Novi-uvez-27-2.pdf>.

⁴¹ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2016. [interni dokument]

⁴² Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2013. [interni dokument]

⁴³ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2016. [interni dokument]

⁴⁴ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

⁴⁵ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

štite njihovih ljudskih i materijalnih prava te zdravstvene i socijalne zaštite. Početkom 2018. godine programi posvećeni tim dvjema tematskim cjelinama izdvojeni su u zaseban program nazvan „Učionica bez granica“.

Prvi program radionice stranog jezika započeo je 2011. godine u Knjižnici Ivane Brlić Mažuranić. „Radionica talijanske kulture i jezika“ održavala se do 2013. godine i bila je zamišljena kao svojevrsno međugeneracijsko druženje. Radionicu je vodila Željka Dermić, a osim jezičnih, obrađivale su se i teme iz talijanske kulture i tradicije. Nakon prvog ciklusa tih radionica pokrenut je i program „Parliamo italiano insieme“, namijenjen ponavljanju i nadopuni gradiva. Njega su od 2012. do 2015. godine vodile Pepica Blažinić i Mirjana Štengl.⁴⁶

U Gradskoj knjižnici Ante Kovačića u Zaprešiću 2013. godine održavao se program „U susret EU: jezična radionica njemačkoga jezika“, a vodila ga je Renata Fijan. Iste je godine u Knjižnici Savica, na inicijativu Aste Kovačić, pokrenut „Engleski za početnike zrelije dobi“ sa željom da se starijim osobama olakša snalaženje u novom informacijskom i kulturološkom okruženju. Radionica je početkom 2015. godine preimenovana u „Engleski za polaznike zrelije dobi“ i danas ju vodi Metka Jelenc. Tijekom 2014. godine u program su se uključile i Knjižnica Augusta Cesarca, Šubićeva „Radionicom njemačkog jezika: primjena u svakodnevici“, koju vodi Vera Sekula te Gradska knjižnica Ante Kovačića u Zaprešiću radionicom talijanskoga jezika „Parliamo italiano – talijanski za starije“ koju vodi Janja Severović. U Knjižnici Savica od 2015. do 2017. godine održavala se radionica talijanskog jezika „Talijanski za početnike zrelije dobi“ koju su vodile Asta Kovačić i Renata Dossi. U Knjižnici Gajnice 2018. godine započelo je provođenje radionice engleskog jezika „Reci *penzić* na engleskom“, a u Knjižnici Podsused i Knjižnici Špansko-sjever organiziraju se radionice engleskoga jezika za treću životnu dob koje vodi Borna Udatny.⁴⁷

U drugom segmentu ovog programa, osnaživanju starijih osoba u području zaštite njihovih ljudskih i materijalnih prava te zdravstvene i socijalne zaštite, suradnja se ostvaruje s nekoliko ustanova. Začeci programa sežu u 2010. godinu, kada je u Knjižnici Augusta Cesarca, Ravnice održano predavanje u suradnji s Udruženjem za promicanje prava ljudi treće životne dobi. U sklopu programa od 2015. do 2018. u Knjižnici Augusta Cesarca, Šubićeva održavaju se aktivnosti u suradnji sa Zakladom „Zajednički put“ te je održan niz predavanja iz područja samozaštite i zaštite ljudskih, socijalnih i materijalnih prava, tribina i susreta s temom pravne pomoći za starije osobe. Između ostalih, predstavljeni su i rezultati istraživanja o dostojanstvenom starenju i Priručnik za samozagovaranje starijih osoba na području ljudskih prava. U zajedničkoj organizaciji Zaklade „Zajednički

---

⁴⁶ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2011. – 2015. [interni dokument]

⁴⁷ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2018. [interni dokument]

put“ i Pravne klinike Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održane su tribine „Model besplatne pravne pomoći za građane zrelije dobi“ i „Starije osobe i njihova prava“. Unutar projekta „65 plus“ uspostavljena je suradnja s Hrvatskim pravnim centrom i Centrom za socijalnu skrb te je 2017. godine u Knjižnici Augusta Cesarca, Šubićeva, Knjižnici Savica, Knjižnici Sesvete i Knjižnici Tina Ujevića održan niz javnih tribina „Što treba znati kada donosimo odluke o raspolaganju imovinom u trećoj životnoj dobi“.⁴⁸

Od početka provođenja projekta „65 plus“ 2009. godine unutar aktivnosti koje tematski pripadaju programu „Učionica bez granica“ do kraja 2017. godine održano je 11 predavanja i tribina te 810 radionica na kojima je sudjelovalo 7586 posjetitelja⁴⁹, a u prvoj polovini 2018. godine u deset je knjižnica održano 109 radionica i predavanja s 806 posjetitelja.⁵⁰

4.6. Izložba 65 plus

Samostalne ili skupne likovne izložbe radova čiji su autori pripadnici treće životne dobi organiziraju se u suradnji s pojedincima, domovima za starije osobe, umjetničkim organizacijama ili udrugama u knjižnicama koje za takvu vrstu aktivnosti imaju prostorne mogućnosti.

Gradska knjižnica i Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice, Dječja knjižnica M2, Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica Sesvete, Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića, Knjižnica Slobodština, Knjižnica Staglišće, Knjižnica Podsused, Knjižnica Prečko i Knjižnica Tina Ujevića povremeno organiziraju izložbe likovnih radova štićenika domova za starije osobe u svom okruženju ili izlažu radove polaznika likovnih grupa pripadajućih gerontoloških centara. Suradnja s amaterskim likovnim udrugama na području Zagreba razvijena je u drugim knjižnicama mreže u kojima se provodi program „Izložba 65 plus“ te se izlažu radovi polaznika likovnih radionica Zaklade „Zajednički put“, Likovne sekcije Društva diplomiranih inženjera i prijatelja kemijsko-tehnološkog studija (AMACIZ), Likovne udruge Angelico '09, Likovne radionice za treću dob Društva „Naša djeca“ Maksimir, ULU Grupe 69, LU Ama Artem, Gerijatrijske udruge Prečko, Udruge Prečko 50+, Fotokluba Zagi foto, HUKA-e (Hrvatske udruge kreativnih amatera) i dr.⁵¹

---

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

⁵⁰ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

⁵¹ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2018. [interni dokument]

Pripadnici treće životne dobi prepoznaju knjižnice kao mjesta za izlaganje svojih likovnih radova, što potkrepljuje i podatak da je u programu „Izložba 65 plus“ od njegova pokretanja do kraja 2017. godine sudjelovalo ukupno četrnaest knjižnica, u kojima je organizirano 198 pojedinačnih i skupnih izložaba na kojima je izlagalo 411 imenom popisanih pojedinačnih autora i više desetaka autora polaznika likovnih radionica i štíćenika domova za starije osobe.⁵² U prvom dijelu 2018. godine postavljena je 21 izložba na kojoj su izlagala 194 imenom popisana autora u jedanaest knjižnica.⁵³

4.7. Vježbaonica

Program obuhvaća sve oblike tjelovježbe posebno namijenjene i prilagođene starijim osobama. Iako nisu uobičajeno mjesto za provođenje rekreacijskih aktivnosti, uvođenjem takvih programa knjižnice žele svojim stalnim korisnicima ponuditi nove i neobične programe te njima privući i nove korisnike. Vježbanjem u starijoj dobi podiže se kvaliteta svakodnevnog života jer ono utječe na poboljšanje funkcije krvožilnog sustava, mišićnog sustava, snižava krvni tlak i puls.⁵⁴ Budući da je za održavanje takvih programa potrebno imati i adekvatan prostor, mnoge ga knjižnice zbog objektivnih ograničenja ne mogu provoditi.

Program je 2010. godine pokrenut u Knjižnici Augusta Cesarca, Šubićeva vježbaonicom „Tai chia“ pod vodstvom Snježane Herceg. Program se uz velik interes korisnika provodio tri godine. Godine 2011. u program se uključila i Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice vježbaonicom „Tai Chi Wushu“ koja se održavala do 2014. godine pod vodstvom Nikole Maričića. Gradska knjižnica Ante Kovačića iz Zaprešića pokrenula je program „Vježbanje za svaku dob – tjelovježba prilagođena starijim korisnicima“ krajem 2015. godine. Program traje i danas, a vodi ga trenerica *fitnessa* Slavica Komes. Posljednja se u program uključila Knjižnica Savica u kojoj je 2017. godine pokrenut program „Uvod u Kundalini-jogu“, pod vodstvom certificirane instruktore Branke Valčić. Do kraja 2017. godine održane su 142 vježbaonice na kojima je vježbalo 1408 posjetitelja⁵⁵, a u prvoj polovini 2018. godine u dvije knjižnice 17 vježbaonica posjetilo je 188 posjetitelja.⁵⁶

---

⁵² Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

⁵³ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

⁵⁴ Strinović, B. Učinci tjelesnog vježbanja na zdravlje i aktivnosti dnevnog života starijih. // *Medicus* 19, 1(2001), str. 69–71. [citirano: 2018-11-01]. Dostupno na: <https://cit.srce.hr/file/30267>.

⁵⁵ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2009. – 2017. [interni dokument]

⁵⁶ Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]

5. Zaključak

Svjetska demografska kretanja pokazuju kako prosječna dob čovječanstva ubrzano raste te je nužno prilagođavati i razvijati nove knjižnične usluge za zadovoljavanje kulturnih, obrazovnih i informacijskih potreba sve većeg broja starijih osoba – i postojećih i potencijalnih korisnika knjižnica.

Projekt „65 plus“ Knjižnica grada Zagreba kroz sedam raznovrsnih programa – Knjigom do vrata, Slikosat, Sat informacijske pismenosti, Susreti generacija, Učionica bez granica, Izložba 65 plus i Vježbaonica – pridonosi poboljšanju kvalitete života i društvenoj integraciji osoba treće životne dobi u kulturni i društveni život zajednice. Sukladno IFLA-inim Smjernicama za narodne knjižnice, u kojima se navodi kako se službe, usluge i zbirke narodnih knjižnica trebaju temeljiti na potrebama zajednice, a knjižničari, između ostaloga, biti svjesni promjena u društvu nastalih društvenim i ekonomskim razvojem, demografskim promjenama i promjenama u dobnoj strukturi⁵⁷, može se zaključiti kako projekt „65 plus“ odgovara na izazove i promjene u društvu povezane s povećanjem broja starijih osoba u ukupnoj populaciji stanovništva.

Povećanje broja knjižnica mreže KGZ-a uključenih u projekt te raznovrsnost postojećih i razvoj novih programa omogućuju korisnicima odabir onih aktivnosti koje će najbolje zadovoljiti njihove informacijske, kulturne i obrazovne potrebe. Projekt „65 plus“, nakon deset godina provedbe i 26 uključenih knjižnica, na dobrome je putu da ostvari jedan od osnovnih ciljeva postavljenih pri pokretanju projekta, da se „najkvalitetnije usluge za pripadnike treće životne dobi ugrade u redovnu djelatnost u svaku od knjižnica u mreži Knjižnica grada Zagreba.“⁵⁸

Uključivanje starijih osoba u društveni život zajednice kroz programe obrazovanja, kreativne radionice i/ili međugeneracijske susrete povećava osjećaj osobne vrijednosti i zadovoljava potrebu za druženjem i socijalnim kontaktima.

Suradnja knjižnica s domovima za starije osobe zadovoljava kulturne potrebe štićenika i pridonosi povećanju kvalitete njihova boravka u ustanovama za trajnu skrb i smještaj.

Senzibiliziranje javnosti za potrebe starijih osoba, osvještavanje i informiranje samih starijih osoba o pravima koja im pripadaju iz područja zdravstvene i socijalne zaštite, pravne pomoći i zaštite imovine, ali i zadovoljavanje njihovih kulturnih potreba i potreba za razonom, temeljni su načini na koje knjižnice mogu pridonijeti razvoju samopoštovanja i samopouzdanja starijih osoba, pokazujući kako starije osobe nisu „netko drugi“, već da smo to i mi sami u budućnosti.

---

⁵⁷ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

⁵⁸ Bunić, S. Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 17.

Planovi za budućnost projekta „65 plus“ obuhvaćaju obogaćivanje programa novim aktivnostima i uslugama, jačanje suradnje s organizacijama i ustanovama koje se brinu o dobrobiti starijih osoba, promociju projekta na nacionalnoj razini i nastojanje da stručna zajednica u većoj mjeri promišlja razvoj kvalitetnih knjižničkih usluga za starije osobe.

LITERATURA

- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za razdoblje siječanj – lipanj 2018. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2009. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2010. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2011. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2012. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2013. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2014. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2015. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2016. godinu. [interni dokument]
- Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaj projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba za 2017. godinu. [interni dokument]
- Bunić, S. Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), 15–25.
- Bunić, S., Suradnja Knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova // Okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. 2. 2002. Zagreb. Slobodan pristup informacijama: 2. i 3. okrugli stol: zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 143–153.
- Dragaš, B.; S. Ercegovac. Inspirativni korisnik u inovativnoj knjižnici: iskustvo Knjižnice Savica. // Novi uvez: glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva 15,

- 27/2(2017), 11-13. [citirano: 2018-08-25]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/sites/78/2017/09/Novi-uvez-27-2.pdf>.
- Dragaš, B.; S. Ercegovac. Potrebe lokalne zajednice i inovativni knjižnični programi: iskustvo Knjižnice Savica. // Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice: zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 106–124.
- Džapo, S. Perspektiva korisnika: radionica informacijske pismenosti za 65+. // Novi uvez: glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva 14, 26/2(2016), 29-33. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/sites/78/2016/12/Novi-uvez-Broj-26-2-OK.pdf>.
- Ercegovac, S. Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba na sajmu Pravo doba: sajam za zrele generacije. // Novi uvez: glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva 16, 29(2018), 49-51. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/sites/78/2018/07/Novi-uvez-29.pdf>.
- IFLA/FAIFE- Izjava Knjižnice i intelektualna sloboda. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.hr/text/kiis.html>.
- IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Sesvete. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-sesvete/projekti-6140/65-plus-10770/10770>.
- Knjižnice grada Zagreba - 65 plus [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296>.
- Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Medveščak - 65 plus. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-medvescak/projekti-i-programi-7715/65-plus-40108/40108>.
- Library services to older adults guidelines. Chicago: American Library Association, 1999. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <http://www.ala.org/Template.cfm?Section=adulthoodlibrary&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=26943>.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima. // Opća skupština Ujedinjenih naroda. Rezolucija 217 A (III). Ujedinjeni narodi, 1948. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011: stanovništvo prema spolu i starosti. Zagreb: Državni zavod za statistiku, 2013. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf.
- Povelja o temeljnim pravima Europske unije. // Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije. 2010. [citirano: 2018-09-18]. Do-

stupno na: <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf>.

Resman, S. Smernice za oblikovanje storitev za starejše. Ljubljana: Mestna knjižnica, 2016. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: https://www.mklj.si/images/dokumenti/splosno/o_nas/informacije_javnega_znacaja/Smernice_za_starejse.pdf.

Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Strinović, B. Učinci tjelesnog vježbanja na zdravlje i aktivnosti dnevnog života starijih. // *Medicus* 19, 1(2001), 69-71. [citirano: 2018-11-01]. Dostupno na: <https://cit.srce.hr/file/30267>.

United Nations principles for older persons. // General Assembly resolution 46/91. United Nations, 1991. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/olderpersons.aspx>.

Vodič 15 uputa za aktivno i zdravo starenje. Zagreb: Nastavni zavod za javno zdravstvo Dr. Andrija Štampar, 2018. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: http://www.stampar.hr/sites/default/files/Gerontologija/gerontoloski_bilten_2017.2018_pdf-22052018.pdf.

World population ageing 2017. New York: United Nations, 2017. [citirano: 2018-09-18]. Dostupno na: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2017_Report.pdf.